Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

DET KGL. BIBLIOTEK
Verdenskrigen 1914-18

En Sønderjydes Krigsoplevelser,

1917.

Verdenskrigen 1914-18 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019382991

0192

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Verdenskrigen 1914-18

Kære Ordensbrødre og Søstre!

Dette lille Hefte sælges til Fordel for den heri omhandlede Sønderjyde, der maatte efterlade alt, hvad han ejede, i Tyskland, og som Følge deraf er stedt i en meget vanskelig Situation.

Dette er derfor ment som en Hjælp for ham og hans Familie til atter at faa Hjemmet paa Fode.

En Ordensbroder.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

— Eftertryk forbydes. —

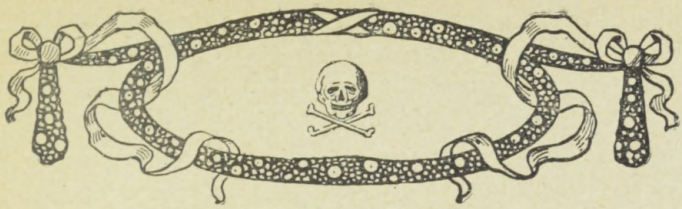

Den 1. August kom Indkaldelsesordren til mig, og den 4. August blev jeg, sammen med de øvrige Indkaldte, fra Banegaarden i Flensborg sendt til Krigsskuepladsens rædselsfulde Kvaler og Lidelser.

Vi var feltmæssig udrustet, forsynet med skarpe Patroner, og Afrejsen skete under Sang og Musik.

I 72 Timer kørte vi uafbrudt. Besætningen bestod af henved 2000 Mand. Ankommen til Aachen Torsdag Nat Kl. 12 blev alle Mand samlet til Bespisning, næsten som til et Festmaaltid.

Vi gjorde her et Ophold til den 6. August, da vi skulde vente paa yderligere Forstærkning, der ankom saa hurtigt som gørligt.

Den 6. August brød hele Styrken op og begav sig til Fods fra Aachen til Lüttich, en belgisk Grænseby. Derefter begyndte Krigen, men ikke med Belgiere, som vor Formodning var. Her traf vi nemlig paa en hel Skare af Franskmænd, som modtog os med en voldsom Geværild. Vi tabte dog ikke Modet, men rykkede stadig frem og drev Franskmændene

tilbage. Vi gik frem med vore store Mørsere og udsendte med disse ialt kun tre Skud, men dermed var hele den smukke By Lüttich skudt i Ruin, og Dagen efter ved Middagstid var Byen i vor Magt, vi havde indtaget den.

Det var den første Bedrift, men det blev desværre ikke den sidste!

Her krævede Krigen sine første Ofre af Menneskeliv; vi mistede i Tusindvis af vort Mandskab, men ogsaa Franskmænd og Belgiere maatte ved denne Lejlighed lade Livet for deres Fædreland.

Vi fik nu tre Dage fri for at kunne faa gravet alle disse uskyldige døde Legemer i Jorden — baade vore Fjenders og vore egne Kammeraters.

Derefter marscherede vi 15 Kilometer længere frem i Belgien, stadig drivende Franskmænd og Belgiere længere tilbage, hvorefter vi lejrede os 1000 Meter fra Byen Heits. I denne Stilling befandt vi os i tre Dage; vi skulde vente paa Forstærkning, idet vi den Gang kun var en Division paa ca. 20,000 Mand.

Vi befandt os 1000 Meter fra et Ølbryggeri, som Belgierne havde besat, men dette var vi uvidende om. Belgierne sendte os fra deres Artilleri en voldsom Ild, hvilken vi ikke var i Stand til at besvare, da vi intet Artilleri havde paa vor Side.

Dette var vore Fjender straks klar over, og her mistede vi atter en Masse Mennesker.

Men Tredidagen ankom vort Artilleri, og dermed var Belgiernes Skæbne afgjort.

Vort Artilleri sendte paa 1200 Meters Afstand en voldsom Ild mod Bryggeriet og skød dette i Brand. Derefter stormede vi frem og indtog de to

første Skyttegrave. Belgierne veg tilbage under en voldsom Forvirring; vi drev dem ned mod en Flod, som de maatte og skulde over. De kastede deres Geværer med Tilbehør og vadede over; medens mange omkom, slap dog nogle over med Livet. De reddede flygtede til Antwerpen, hvor de forskansede sig.

Dette foregik den 17. og 18. August.

Den 22. August begyndte vi en stærk Ilmarsch gennem Belgien til Frankrig. Af Frygt for Flyvemaskiner gik vi tværs over alle Marker, og vi tilbagelagde daglig 50—55—60 Kilometer. Vi havde en Kavalleri-Patrouille paa 200 Mand forude for at sikre det øvrige Mandskab.

Uden Uheld gik det stadig fremad, indtil vi naaede Löwen. Da vi kom der, var vi et helt Armékorps, og Byens Befolkning kunde straks indse, at de intet kunde stille op De trakterede os derfor med Tobak og Cigarer og alt muligt godt, da vi marscherede gennem Byen.

Vi gik 10 Kilometer udenfor Löwen og lejrede os i en Skyttegrav, vi traf paa; her laa vi en hel Dag, og hele Mandskabet blev bespist.

Efter os kom en lille Bataillon paa ca. 1000 Mand, som ogsaa passerede gennem Byen Löwen, men disse blev mindre godt behandlede. Da de ikke var saa mange og derfor mindre stærke, blev de overfaldet af den civile Befolkning, og der blev bl. a. kastet kogende Olie over dem fra alle Sider.

Derfor, just som vi var midt i Bespisningen, blev vi telegrafisk kaldt vore betrængte Kammerater til Hjælp, og vi rykkede tilbage til Byen Löwen

i voldsom Hast. Men da vi naaede dertil, var de fleste af de 1000 Mand dræbte, og Befolkningen styrtede imod os — ikke som Mennesker, men som vilde Dyr. Vi maatte derfor rykke tilbage, og vort Artilleri blev stillet op imod dem.

Vi skød paa langs gennem Gaden og ryddede paa den Maade den vilde Befolkning. Derefter blev Byen skudt i Brand, og Beskydningen var saa hæftig, at hele Byen snart kun var en Ruin. Det eneste, der blev nogenlunde uskadt tilbage, var Kirken der knejste højt i ensom Majestæt.

Alt, hvad der fandtes i Byen af spiselige Varer, blev nu plyndret og medtaget, og hvad vi ikke kunde føre med os, blev kastet ud paa Gaderne og ødelagt. Værst var det dog for Kvinder, Børn og ældre Folk, der maatte bort fra deres kære Hjem. Mange krøb i Skjul i Kældere og lignende Steder, men de brændte naturligvis levende samtidig med, at Husene blev et Rov for Luerne.

Da dette vort Ødelæggelsesværk var tilendebragt, fortsatte vi vor Marsch ad Frankrig til, og efter 14 Dages Forløb — thi saa længe varede denne Marsch — naaede vi Frankrigs Grænse og kunde se det franske Flag vaje paa den anden Side. Der blev kommanderet »Holdt«, og alle Mand blev bespiste. Men det blev en sørgelig Middag, thi just som vi var midt i Maaltidet, blev vi fra fransk Artilleri, der stod hinsides Grænsen, overdænget med en Kugleregn og maatte — midt under Spisningen — bryde op, hvorefter der blev kommanderet »Storm!« Det gik os forsaavidt heldigt, som vi drev Franskmændene tilbage og erobrede

alle deres Kanoner og al Ammunitionen, men vi tabte atter her en Masse Mennesker.

Efter denne Dyst marscherede vi til Byen St. Qvendien, hvor vor Forpatrouille havde opdaget en engelsk Kavalleri-Division, der havde befæstet en lille Skov, hvis Navn er mig ubekendt. Da vi havde erfaret dette, blev vi kommanderet til langsom Marsch mod nævnte Skov og delt i tre Hold. Fra hver Side af Skoven stormede vi det engelske Kavalleri, der forsvarede sig af al Magt; men det var dog kun faa af Englænderne, der slap fra det med Livet.

Vi fik dengang en ny Arméfører, General Kluck. Det var en streng Herre, denne General; han vilde absolut storme til Paris med det samme.

Det var først i September Maaned. Vi brød gennem de franske Skyttegrave, og vor Hensigt var at naa Paris, men vi maatte her rykke tilbage, da vi kunde se at Franskmændene var os overlegne. Vi var kun et Armékorps, medens de var tre saadanne, og atter tabte vi en uhyre Masse Mennesker.

Herfra gik vi til det den Gang saameget omtalte Slag i Argonnerskoven. Dér havde vi en hel Styrke, som dog ikke var stærk nok, og derfor blev vi kaldt til som Forstærkning. Det var ved Midten af September Maaned, og her laa vi i hele tre Uger i Skyttegravene i Vand til op over Knæene.

Det var en haard Tid. Vi holdt dog Stillingen, men tabte en stor Del af vor Styrke. Vi trængte Franskmændere over Floden Mairne, men da de kom over paa Flodens anden Side, sprængte de alle Broerne — der var ialt 17 —, og her stod vi nu paa den ene Side af Floden og Franskmændene

paa den modsatte. Vi maatte vente, til Broerne atter var slaaet op; da dette var sket, marscherede vi over med hele vor Styrke, og vort Artilleri, som vi altid havde foran vor Hovedstyrke, begyndte atter at optage Kampen.

— — Vi gik stadig frem, men her blev jeg for første Gang saaret. Det var gennem højre Fod, og jeg laa saaret paa Kamppladsen i 6 Timer, inden jeg blev afhentet af Ambulanceautomobilet. Jeg havde forbundet mig selv, saa godt jeg kunde; vi førte jo alle Forbindssager med. Men disse 6 Timer var mig lige saa lange som et helt Døgn. Jeg blev saa kørt paa Hospitalet i Sygeautomobilet sammen med saa mange andre, og her laa jeg i 8 Uger, saa hvad dette Tidsrum angaar ved jeg intet om Krigens Gang. Men i disse Uger levede vi godt paa Lazarettet, havde gode Senge at ligge i og fik en god Behandling.

Da de 8 Uger var gaaet, blev jeg udskrevet fra Lazarettet og blev straks sendt til Fronten igen. Her var jeg i tre Uger, hvorefter jeg blev sendt til Tyskland med en stor Transport af franske Fanger. Dette tog 14 Dage, og derpaa blev jeg ekspres ført til Rusland. Denne Rejse varede 8 Dage og endte i Warschau, hvorfra vi tilfods blev ført op i Rusland for at naa Fæstningen Brestlidofr. Det var Ruslands stærkeste Fæstning, men alligevel kunde Russerne ikke holde Stillingen fast; vi stormede den, og efter en voldsom og heftig Kamp var den stærke Fæstning i vor Magt, Vi erobrede en Masse Kanoner og Maskingeværer samt Ammunition og tog en Masse Russere — ja mange Tusinder — til Fange. Men vor Sejr var købt med store Tab, idet

der ogsaa paa vor Side faldt mange Tusinde Mennesker, og Slaget — Kampen om Fæstningen — varede i hele to Dage, før Erobringen var fuldbyrdet. Vi fik i den Tid Forstærkning ikke mindre end tre Gange, hvilket giver et godt Udtryk for det kolossale Offer af Menneskeliv, der maatte til for at faa Fæstningen Brestlidofr i vor Besiddelse.

Men i Rusland er Klimaet jo ikke som i Frankrig, og da det nu var lige i den strænge Vintertid — i Januar Maaned — var det meget koldt. Jeg fik her mange smaa »Venner« i Form af Utøj, som pinte os saavel om Dagen som om Natten; vi kunde aldrig nære os for disse Smaadyr.

— — —

Efter Erobringen af Fæstningen gik vi en Parademarsch omkring Raadhuspladsen med fuld Musik og med vore Faner i Spidsen. Bagefter holdt Kejseren en alvorsfuld Tale til alle Mand.

Her blev vi og holdt Stillingen i 14 Dage.

I denne Tid maatte vi skiftes til at holde Vagt, men dette var næsten uudholdeligt, da det var saa koldt, at meget af Vagtmandskabet frøs ihjel under Vagten, ligesom i det hele uhyre Masser af vort Mandskab bukkede under og døde af Kulde.

I disse 14 Dage havde vi travlt med at gøre alt i Stand efter Slaget, saasom at feje Gaderne og at begrave alle de Tusinder af Døde.

Vi samlede af Levnedsmidler alt, hvad vi kunde finde, og hvad vi ikke selv kunde spise blev i hele Tog afsendt til Tyskland.

Det var just den Gang, da Tyskland maatte indkalde det 45-aarige Mandskab, og dette afløste os ved de strenge Vagter; men da alt igen var i Orden i Brestlidofr, forlod vi det efter 14 Dages Forløb og blev nu sendt pr. Bane mod Libau. Alle Mand blev sat af ved en lille By, hvis Navn jeg ikke mere erindrer; det var ca. 60 Kilometer udenfor Libau. Vejen herfra ind til Libau tilbagelagde vi til Fods; dette varede i 3 Dage, og i disse 3 Dage gik vi uden Søvn og uden Hvile.

Trediedagen, da vi fik Libau i Sigte, meldte vi vor Ankomst for Indbyggerne med vore Geværers Ild.

Men Russerne var os her for stærke, vi maatte trække os tilbage i største Hast og med et stort Tab af vort Mandskab. Vi laa saa her udenfor Libau og kunde ikke komme længere i 8 Dage. Men pludselig fik vi Forstærkning af et helt Armékorps, og nu var vi stærke nok overfor Russerne. Vi prøvede atter at gaa frem, og denne Gang med Held. Vi gik paa mod første Skyttegrav, men Russerne veg ikke tilbage; vi naaede dem saa nær ind paa Livet, at det gik løs paa Bajonetterne, og Tusinder maatte her lade Livet for Fædrelandet, medens mange Tusinde Russere blev taget til Fange. Det gik her som i Brestlidorfr: vi erobrede mange Kanoner og en Masse Levnedsmidler, og bagefter holdt vor Arméfører — det var den Gang General Hindenburg, en lang Tale, og samtidig blev der uddelt mange Jernkors blandt Soldaterne som Belønning for deres udholdende Tapperhed.

Men vi fik her ikke Tid til at begrave vore faldne Kammerater eller paa anden Maade gøre

rent efter Slaget, thi vi blev pludselig kaldt som Forstærkning til Frankrig, da det blev galt dér.

Hele vort Armékorps blev derfor sendt pr. Bane, hvorhen vidste vi ikke, men Rejsen gjaldt jo Frankrig, og hertil ankom vi i September Maaned 1916 med alt vort Smaakryb, thi vi var endnu dengang ikke bleven vort Utøj kvit. Det havde pint os i alle de 8 Maaneder, som vort Ophold i Rusland varede.

— — —

Rejsen mod Frankrig tog ca. 8—9 Dage, men vort Krigshumør var dengang forlængst tilende; vi havde alle som én tabt Lysten til dette blodige Menneskemyrderi.

Vort Maal var Stillingen mod Verdun, der ikke kunde holdes af Tyskerne. Vi blev lejrede i en Skyttegrav udenfor Verdun, men her gik det værre til end i Rusland. Vi kunde straks mærke, at det var Franskmændene, vi havde med at gøre, men vi var glade for, at vort Armékorps ikke straks kom i Ildlinien. Vi gravede Skyttegrave og anlagde Jernbaner til Befordring af Ammunition og Fødemidler.

Af tyske Kanoner stod der ialt 2500 udenfor Fæstningen Verdun; de stod paa en Strækning af 30 Kilometer og afgav hver maaske 200 Skud i Timen, saa man kan heraf danne sig en Mening om, hvad disse Kanoner kan ødelægge alene paa en Dag.

Men her stødte Tyskerne paa Grund. Denne Fæstning var dem for stærk.

Da det viste sig umuligt at indtage den, ankom vore 42 Centimeters Kanoner. De befordredes ad den Bane, vi havde anlagt, men det var et besvær-

ligt Stykke Arbejde at faa dem anbragt. Alene én Kanon maatte køres paa tre Jernbanevogne, saa kolossal en Vægt havde de.

Kanonerne blev anbragt 42 Kilometer udenfor Verdun, og paa denne Afstand blev der skudt mod Fæstningen. Og da der var skudt en 4—5 Skud, faldt yderste Panserfort, Faox; det kunde ikke taale denne Beskydning. Vi stormede 6 Gange mod Fæstningen, men blev hver Gang slaaet tilbage med meget store Tab, thi Franskmændene var her lige saa stærke som vi.

Vi kunde intet udrette. Hver Gang vi prøvede paa at gaa frem, blev vi slaaet tilbage med uhyre Tab og maatte opgive alt Haab, indtil vi kunde faa Forstærkning. Denne ankom en Eftermiddag ved 5-Tiden, og Kl. 6 begyndte vi et voldsomt Stormangreb mod første Skyttegravslinie.

Og det gik slemt til her!

Vi gik løs med Bajonetterne i hele 2 Dage, og til sidst maatte Franskmændene vige.

Men vi vilde længere frem — vi vilde erobre hele Fæstningen Verdun Dog, dette lykkedes os ikke, og det lykkes maaske aldrig, thi det er udelukkende Jern og Staal det hele, saa den er sikkert ganske uindtagelig, og endnu er Tyskerne jo heller ikke naaet længere.

— — —

Dette gik for sig i November Maaned 1916, og her blev jeg saaret for anden Gang, men denne Gang værre end den første. Jeg blev saa atter indlagt paa Feltlazarettet, men kun for en Nat; thi det var ikke langt fra Verdun, og vi vidste os saaledes ikke sikre, da Franskmændene skød paa La-

zarettet lige saa godt som paa noget andet. Derfor blev vi alle indlæsset i et Tog ligesom en Vognladning slagtede Svin. Vi skulde saa føres mod Tyskland. Rejsen gik gennem Frankrig og Belgien og varede i 14 Dage, og hvad vi — ialt ca. 1800 Mand — døjede paa denne Rejse, kan ingen Mennesker tænke sig, da vi jo alle var haardt saarede.

Efter 14 Dages Rejse naaede vi Tyskland, lige saa sorte og beskidte som vi var, thi ingen af os var vasket i lange Tider, og Skægget naaede mig langt ned paa Brystet, saa jeg lignede en gammel Mand.

Ankommen til Aachen blev vi igen indlagt paa Lazaret, vasket rigtig rene og plejet omhyggeligt; da først kunde vi mærke vore blodige Skudsaar. De første fjorten Dage kunde jeg intet spise og fik heller intet, kun Mælk at drikke. Efter ganske kort Tid blev Jernkorset mig tilsendt fra mit Kompagni; men jeg satte ingen Pris paa det, thi det var kun en ringe Tak for mine Lidelser og Saar i Krigen. Mit sidste Saar fremkom af en Granatsplint og voldte mig frygtelige Lidelser.

Vi kunde dog straks mærke, at vor Behandling paa Lazarettet var langt ringere end første Gang jeg var der.

Mit Ophold paa Lazarettet var denne Gang fire Maaneder. Jeg blev udskrevet den 5. Marts 1917 og udbad mig da straks Orlov, da jeg vilde hjem og besøge mine Slægtninge. Dette blev mig dog nægtet, fordi det var for nær den danske Grænse. Jeg bad da om Orlov til Hamburg; dèr havde jeg en Søster, som jeg vilde besøge, og denne Anmodning blev mig bevilget.

Jeg rejste saa dertil og ankom med sidste Tog til Hamburg om Natten. Men med dette havde jeg mine egne Spekulationer. Jeg vilde forlade Tyskland og disse frygtelige Omgivelser.

Jeg meddelte da straks min Søster, at det var min Hensigt at rejse til Danmark; men ikke en Øre havde jeg i Lommen, og jeg stod i tysk Soldateruniform, saa jeg var klar over, at det vilde blive mig en besværlig og farefuld Rejse.

Min Søster gav mig 20 Mark og en god Pakke Mad med. Maden var mig til stor Nytte, men Pengene var mig intet værd, da jeg ikke kunde komme med anden Befordring end mine Ben, og jeg kunde ikke vove at gaa ind i Butikkerne, jeg kom forbi, for at købe noget, af Frygt for at blive opdaget.

Min Rejse gik for sig om Natten og saa vidt muligt igennem Skovene for at undgaa andres Opmærksomhed. Hvile fik jeg ikke meget af, da jeg ingen Steder var sikker og som saadan ingen Steder kunde hvile i Ro.

Min Vej førte gennem den By, hvor min Familie havde sit Opholdssted, og hvor gjorde det mig dog ondt, at jeg skulde gaa deres Dør forbi uden at turde vove at gaa ind for at hilse paa dem. Men jeg maatte gøre det!

Min Rejse varede i 14 Dage, og i den Tid fik jeg intet andet at spise end Roer, som Sulten drev mig til at tage af Folks Roebeholdninger, og lidt Mælk, som jeg dristede mig til at bede om de enkelte Steder, jeg traf paa.

Natten mellem den 19. og 20. stod jeg paa Grænsen mellem Danmark og Tyskland og skulde vove det store Skridt over Grænsen.

Men det gik efter Beregningen; jeg slap lykkelig over, og straks da jeg var paa dansk Grund, kastede jeg mit Jernkors ind paa tysk Jord igen og skiftede mit Soldatertøj om med civilt dansk Tøj.

— — —

Efter fire Maaneders Forløb ankom min kære, saa længe savnede Familie ogsaa til Danmark. Men alt, hvad vi ejede, maatte blive tilbage i Tyskland.

Familien fik jeg dog, og det var Hovedsagen og det værdifuldeste af det hele!

Kære Ordensbrødre, Søstre og Venner! Lad os ønske og haabe, at denne Krigens og Rædslernes Tilværelse maa faa en snarlig Ende!

En Ordensbroder.

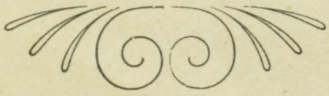

Telef. 15 & 641

Med

til

~~Sr.~~ Det kgl. Bibliothek

i København

Hermed indsendes manglende Nr. af
sig Oplysning om, hvem der er Forfatter
af en Ordensbroder". Vi ved kun fölg
ren, den Gang boende i Tune pr. Roskilde,
Roskilde, med Anmodning om at faa
Petersen) havde nedskrevet efter min Hig
Sönderjyde, hvis Navn ikke er nævnt. –
og da Sproget var höjst ubehjælpsomt
Stilen med efterfölgende Godkendelse
er flyttet fra Tune, hvorhen vides ikke.
er anført paa Heftets Forside som „Forlægge
Med særdeles Agtelse, o

elelse

Roskilde 30/18 1918

fra

Roskilde Avis' Bogtrykkeri

Roskilde Avis". – Biblioteket udbeder
„En Sönderjydes Krigsoplevelser, nedskrevet
le: En ung Landarbejder, Hartvig Peter-
nvendte sig til Bogbinder Höjklint,
et nævnte Hefter, som han (Hartvig
Meddelelser af en fra Krigen deserteret
Bogb. Höjklint overdrog os Trykningen,
rettede Undertegnede en Del paa
Hartvig Petersen, som nok senere
Forövrigt er det Bogb. Höjklint, der
og som saadan fammentlig har Ansvaret.
ösligst Gustav Olsen, Faktor.